

Sugestivni portret

VJEČNI SPLIT

Bogdan Radica

Ex libris, Split
- Zagreb, 2002.

IVAN J. BOŠKOVIĆ

Elaboracija uloge Dalmacije u sintezi Hrvatske u mediteranskom svijetu dovest će, posve logično, Radicu i do "vječnoga Splita"; u nadasve briljantnoj esejističkoj imaginaciji stoga će progovoriti o gradu vlastita djetinjstva, njegovim ljudima i navikama, predjelima i običajima, mitologiji, svjetonazoru i filozofiji i ispisati zacijelo najsugestivniji portret rodnoga grada

Medu hrvatskim emigranti-
ma **Bogdanu Radici** pripada ponajistaknutije mjesto; publicist iznimne naobrazbe s europskom (diplomatskom) legitimacijom, predavač na uglednim sveučilištima i svjedok brojnih događaja europske i hrvatske povijesti, podjednako je poticajan i kao pisac/esejist sjajne kulture i spisateljskog erosa. Nažalost, više poznat i cijenjen u stranim nego domaćoj kulturi, Radica je, zahvaljujući maru **Vinka Nikolića** tiskao dvije vrijedne knjige: *Sredozemni povratak* i *Živjeti-nedoživjeti* (u dvije opsežne knjige), koje, svaka napose, legitimiraju visoke standarde njegove spisateljske kulture, dostojne i našeg zanimanja, posebice jer su Revijina izdanja uistinu rijetkost i poznata tek nekima. Stoga je ova knjiga dvostruki povratak; prvi - rodnome gradu, čijim je mitom i nostalgijom ostao zarobljen cijeloga života (kako se to može iščitati iz ovdje uvrštenih eseja), i drugi - hrvatskoj književnosti kojoj je podario znatno više nego što je ona kritičkom samosviješću uzvratila njegovu nadasve zanimljivu (književnu) djelu.

Radićini eseji, premda nastali u dugom vremenskom tijeku i u različitim okolnostima, imaju jedno zajedničku crtu; to je iskustvo Mediterana, izraslo iz svijesti o pripadnosti duhu niklom na obalama zajedničkog mora. Naime, na Mediteranu su rodene prve velike ideje i filozofija, umjetnost i kultura odatle su krenule u svoj višestoljetni rast i radijaciju, baš kao što su se na mediteranskim krajobrazima začele prve mitologije i kozmogonija; nadalje, tu su "odigrane prve drame vjera i misli", europski zapad dodirnuo je i obogatio se govorom europskog istoka tražeći u "poplavi naslućenih ideja" i sadržaja svoju istinsku mjeru.

Otuda - ističe to i Radica - brojne sličnosti i bliskosti među ljudima i narodima, vjerama i istinama, koje - koliko god čvrste i postoje - nisu na okrajcima unutarnjeg mora uspjele potisnuti razvoj nacionalnih posebnosti i suprotnosti. A upravo su suprotnosti, brojnošću svojih slika i sadržaja, oblika i lica, fenomena i mitologema najdublja mediteranska osobina i mjera. Nije stoga čudno da se nigdje kao na Mediteranu ne

ogleda takva složenost/slojevitost života u mnoštvu (gotovo nespojivih) krajnosti, nigdje sveto i profano, gradsko i pučko, učeno i vulgarno nisu isprepleteni na takve, najraznovrsnije načine kao na obalama mora koje zovu kolijevkom europske kulture i uljudbe.

Reći će Radica: "Ovdje se znatnost očistila od empirizma i praktike, ovdje se umjetnost oslobodila od svog simboličkog podrijetla, ovdje se književnost sasvim jasno diferencirala i izgradila u pravilno određene vrste; ovdje je, konačno, filozofija pokušala sve načine, koji su bili u mogućnosti, da doživljava svemir i da doživljava samu sebe. Nigdje i na ni jednom mjestu, u tako ograničenom prostoru i u tako kratkom vremenskom razmaku, takvo previranje duhova i takav proizvod bogatstva nije se mogao zapaziti".

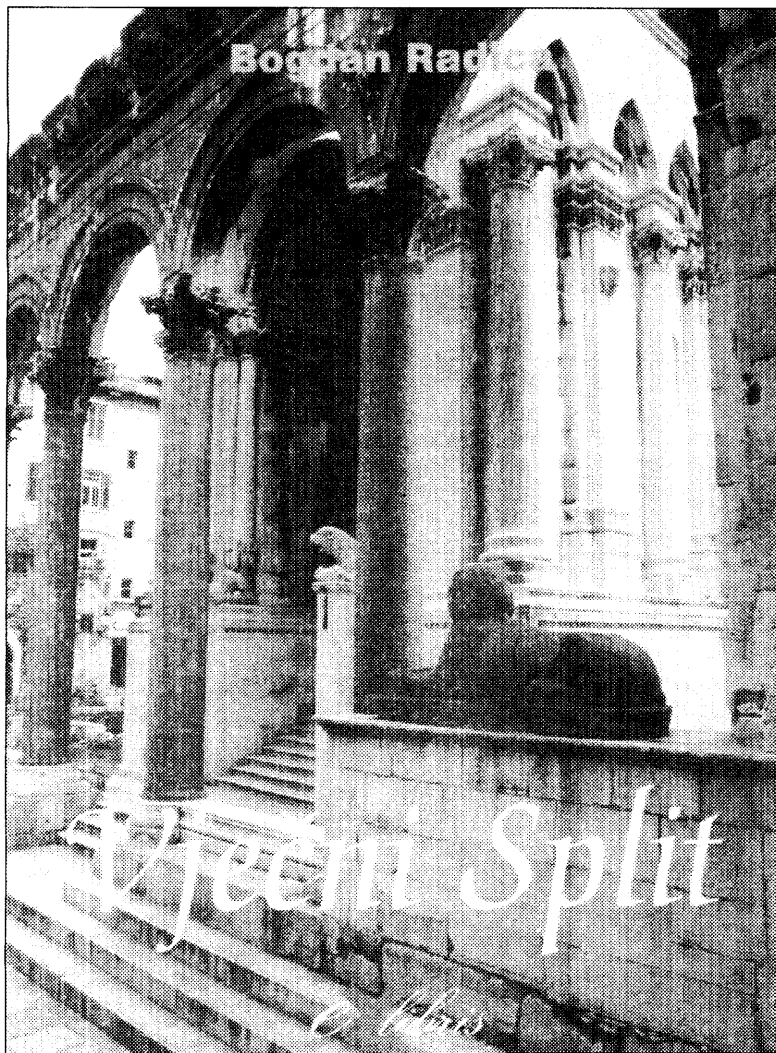
U tom Mediteranu - "stroju za pravljenje civilizacija" - koja je i "hrvatskog barbarina postepeno pretvorila u civiliziranog čovjeka" - i Dalmacija, što će reći Hrvatska u njoj "mediteranskoj varijaciji", ima ulogu "prenošenja civilizacije na svoj najprije ilirski, zatim sla-

venski i hrvatski kontinent", što se čita u našoj književnosti, umjetnosti... Okrećući se prema "svojem sjeveru i prema svojem zaleđu", Dalmacija je kroza nj čuvala "i razvijala skupa s ostalim hrvatskim posebnostima hrvatsku cjelinu". Elaboracija uloge Dalmacije u sintezi Hrvatske u mediteranskom svijetu dovest će, posve logično, Radicu i do "vječnoga Splita".

U nadasve briljantnoj esejističkoj imaginaciji stoga će progovoriti o gradu vlastita djetinjstva, njegovim ljudima i navikama, predjelima i običajima, mitologiji, svjetonazoru i filozofiji te ispisati zacijelo najsugestivniji portret rodnoga grada; ugrađivši u njegovu sliku sve ono što ga čini izdvojenim i prepoznatljivim, njegovu će istinsku mjeru osnažiti onim poznatim - nema Splita do Splita! I tako mu, za vjekove, podići trajni (literarni) spomenik. Nažalost, ta je misao utoliko teža i veća znamo li da se iza nje krije konačan rastanak s gradom u koji se više nikada neće vratiti, i u kojemu će mu biti uskraćeno provesti zadnje dane života. Stoga se u stranicama osjeća nostalgija i čežnja koju ne može pri-

ESEJISTIKA

rodnoga grada

kriti ni briljantna esejička refleksija.

Radićin *Vječni Split* osebujna je inačica mediteranskog brevijara; njegove poetike i estetike, filozofije i mitologije – svega onoga što čini njegov slojeviti i kompleksni identitet, u kojemu i dalmatinski/hrvatski prilog ima svoje trajno mjesto. Mjesto, ali i ulogu koju ova sjajno pisana knjiga otkriva u svoj njezinoj zbiljnosti i začudno sugestivnoj ljepoti.

S ovih nekoliko riječi doista nisu iscrpljeni poticaji što ih ova knjiga tako izazovno nudi; za intelektualce je ona riznica podataka i prvorazredna literarna poslastica, a za one pak koji grad sadržan u njezinu naslovu drže mjerom svoje identifikacije ona je otkriće svega onoga što ga čini "svemirskom zagonetkom", kojoj ni Londra – kako se, mediteranski, umije pohvaliti – nije ravna. Držim da bi joj stoga trebalo naći primjereno mjesto u svakoj ovdašnjoj kućnoj biblioteci.

Time bi bio vraćen barem dio duga piscu kojemu Split nije uzvratilo istom mjerom kao što je to on učinio njemu u svojim esejima. Svjesna toga, nakladnička kuća *Ex libris* i **Jelena Hekman**, uz pomoć **Ive Banca** i **Borisa Marune**, napravili su posao vrijedan svake hvale – na uvid zakinute domaće javnosti podastrle su stranice nesvakidašnjeg djela, u čiji odjek ne bi trebalo sumnjati.